

УДК: 582.282.23:615.03:616-002.3-084-08

АНТИМІКРОБНИЙ ЛІКАРСЬКИЙ ПРЕПАРАТ ДЕКАСАН: СТРАТЕГІЯ І ТАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ДЛЯ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЛІКУВАННЯ ГНІЙНО-ЗАПАЛЬНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

В.Г.Палій, В.М.Мороз, М.Д.Желіба, М.І.Гуменюк, К.М.Сафронов, В.О.Соболев

Вінницький національний медичний університет ім.М.І.Пирогова: Центральна міська клінічна лікарня №1 м.Вінниця; Фармацевтичне підприємство „Юрія-Фарм”, м.Київ (вул.Пирогова, 56, м.Вінниця, Україна, 21018)

Резюме. В роботі наведено результати дослідження антисептиків декаметоксину, декасану по профілактиці та лікуванню гнійно-запальних захворювань (бронхолегеневі неспецифічні хвороби, післяпологові ендометрити, дифтерійна інфекція, захворювання шлунку та жовчовивідних шляхів). У хворих з гнійно-запальними захворюваннями тканин доведено високу профілактичну та лікувальну ефективність декасану.

Ключові слова: антисептики, декаметоксин, декасан, гнійно-запальні захворювання.

Summary. Results of investigation antiseptics Decamethoxine, Decasan with the purpose of prophylaxis and treatment of purulent-inflammatory diseases (diphtheritic infection, bronchopulmonary nonspecific diseases, afterdelivery endometritis, diseases of stomach and gallbladder) are given. The high preventive and treatment efficiency of Decasan is proved in patients with purulent-inflammatory diseases of soft tissues.

Key words: antiseptics, Decamethoxine, Decasan, purulent-inflammatory diseases.

Вступ

Широкий та різноманітний арсенал найсучасніших антимікробних препаратів системного застосування, таких як фторхінолони, цефалоспорины, карбапенеми та ін., не вирішив у повній мірі проблем профілактики і лікування захворювань мікробного походження. Це обумовлено швидким розповсюдженням у природі явища антибіотикорезистентності, особливостями фармакокінетики препаратів системного застосування, які не дозволяють створити необхідної концентрації препарату у відмежованому запальним валом вогнищі інфекції, великою кількістю побічних впливів та протипоказань і, зрештою, високою коштовністю системної терапії.

Найбільш доступними і високоефективними засобами лікування локальних інфекційно-запальних захворювань залишаються препарати місцевої антисептикотерапії. Важливе значення має застосування препаратів даної групи з профілактичною метою. Саме зменшення уваги до профілактичних антисептичних заходів, пов'язане з сподіванням на ефективність антибіотикопрофілактики, обумовило значне зростання гнійно-запальних ускладнень у хірургічних хворих.

Арсенал антисептичних засобів, які є в розпорядженні лікувальних закладів, на жаль, є застарілим і не відповідає вимогам сьогодення. До „Національного переліку основних (життєво необхідних) лікарських засобів та виробів медичного призначення”, затвердженого постановою КМ України від 16.11.2001 р. № 1482 у групу антисептичних засобів внесено препарати борної кислоти, препарати йоду, перекис водню, калій перманганат, етанол, діамантовий зелений. Фактично, цей перелік перекочував у сьогодення з минулого століття.

Препаратом у згаданому переліку є біглюконат хлоргексидину, який випускають вітчизняні виробники тільки у вигляді 0,05% розчину у спеціальній тарі, призначеній для профілактики захворювань статевих шляхів. Міжлікарняні аптеки лікувальних закладів потреби у антисептиках намагаються задовольнити шляхом виготовлення розчину фурациліну. Проте, в природі майже не збереглося чутливих до цього

препарату бактерій, а певні види навіть використовують його у якості поживної речовини. Завдяки цьому згаданий препарат став відомим резервуаром збудників внутрішньолікарняних гнійно-запальних інфекцій.

У ситуації, що склалася, кроком вперед стала поява у 2003 р. у к лінійному обігу першої готової лікарської форми вітчизняного антисептика декасану дозволеного до медичного застосування, і промислового виробництва фармацевтичною промисловістю України.

Мета дослідження: визначити стратегію і тактику застосування антисептика декасану для профілактики та лікування гнійно-запальних захворювань.

Матеріали та методи

Декаметоксин є білим дрібнокристалічним порошком з ледве помітним характерним запахом, легко розчиняється у воді, 95% спирті і практично не розчиняється в ефірі. Препарат декаметоксин відповідає АНД (Реєстраційне посвідчення від 09.10.2002 № П.10.02/05401). Антимікробний спектр декаметоксину вивчено на 350 штаммах мікроорганізмів (бактерії, віруси, гриби).

Антисептик декасан має у своєму складі наступні співвідношення компонентів:

декаметоксин (в перерахунку на суху речовину) - 0,2 г (АНД. Реєстраційне посвідчення від 09.10.2002 № П.10.02/05401)

натрій хлорид (ФС 42-2572-88) - 9,0 г
вода для ін'єкцій (ФС 42-2620-89) - до 1 л.

Декасан виготовляють на воді для ін'єкцій масово-об'ємним методом. Декасан є безбарвною, прозорою речовиною. Препарат має бути стерильним. Він має здатність підвищувати чутливість антибіотикорезистентних штамів бактерій до антибіотиків і потенціює протимікробну активність традиційних лікарських засобів в процесі комплексного лікування хворих.

Декасан призначали хворим з гострими гнійно-запальними захворюваннями. Ефективність дії препарату вивчено

у 630 хірургічних хворих з гнійно-запальними захворюваннями, які лікувалися в клініці хірургічних хвороб Вінницького національного медичного університету ім.М.І.Пирогова на базі Центральної клінічної лікарні №1 м.Вінниці протягом 1997-2004 р.р. Всім хворим клінічно, лабораторно підтвердили етіологічний діагноз гнійно-запальних захворювань. Хворі отримували традиційну адекватну терапію у позному обсязі, за показаннями виконували адекватне оперативне втручання. Результати лікування (клінічний перебіг, мікробіологічні дані, зміни лабораторних показників) фіксували в протоколах дослідження і аналізували всебічно.

Результати. Обговорення

Передусім слід відзначити широкий спектр антимікробної дії препарату. Декасан має бактерицидну, вірусцидну, фунгіцидну та антипротозойну дію. Мінімальна бактерицидна концентрація (МБЦК) препарату для стафілококів становить 0,9 мкг/мл; на представників родини Ентеробактерій препарат згубно діє в концентраціях 7,7-31,2 мкг/мл. Дозедена висока протимікробна активність препарату у відношенні стрептококів, дифтерійних паличок, кампілобактерій, клостридій, збудника сибірки, неспорутворюючих анаеробів, хламідій, мікоплазм, трихомонад, лямблій.

Противірусну активність декасан виявляв у відношенні збудників дерматомікозів (трихофітії, епідермофітії, мікроспорії); вірусів грипу, герпесу. Дріжджоподібні гриби роду *Candida* гинули в присутності 7,8 мкг/мл декаметоксину. Найбільш витривала до дії препарату була паличка синьо-зеленого гною, яка не витримувала концентрації декаметоксину більш ніж 125 мкг/мл [Галій, 1997]. Таким чином, декасан, який містив 200 мкг/мл декаметоксину, перекривав бактерицидно дією весь спектр патогенних та умовно-патогенних бактерій і грибів. Особливої уваги заслуговують результати експериментального вивчення противірусної активності декасану. В досліді на культурі тканин і на експериментальних тваринах доведена здатність декасану зупиняти репродукцію вірусів грипу А і В, вірусу простого герпесу [Fedchuk et al., 2003]. Одержані дані розкривають перспективу профілактичного використання декасану в період епідемій грипу, а також з метою попередження внутрішньолікарняних вірусних інфекцій, що передаються з кров'ю (гепатити, СНІД та ін.).

Сукупність етіопатогенетичних ланок розвитку запальних захворювань, викликаних мікроорганізмами, вимагає використання у процесі лікування поряд з антимікробними засобами, імуномодуляторів, десенсибілізуючих та інших препаратів. Ослаблений організм хворого нерідко не в стані впоратись з інтенсивним навантаженням лікарськими засобами, що породжує розвиток непереносимості до лікарських засобів і погіршує перебіг захворювання. Найбільш цінними є препарати, що мають політропну дію і сприятливий вплив на різні ланки етіопатогенезу захворювання.

Декасан поряд з протимікробним ефектом позитивно впливає на природну і специфічну імунологічну реактивність, викликає статистично достовірне наростання титру комплекменту. Десенсибілізуюча дія препарату виявляється з уповільненні розвитку анафілактичного шоку у експерименталь-

них тварин [Палий, 1973]. Доведено наявність протизапальної дії в декасану, механізм якої пов'язаний з пригніченням продукції серотоніну клітинами і пов'язаним з цим антиексудативним протинабряковим ефектом [Поляченко, 1995].

Досліджуючи властивості збудників дифтерії, що піддавались дії декасану, встановлено його здатність у суббактеріостатичних концентраціях пригнічувати утворення екзотоксину. Ця властивість поряд з потужною протимікробною дією дозволили рекомендувати декасан для боротьби з дифтерією [Волянський з співавт., 1994].

Корисною властивістю декасану слід вважати його здатність підвищувати чутливість мікроорганізмів до антибіотиків. В присутності суббактеріостатичних доз декасану посилювалась дія канаміцину, гентаміцину, стрептоміцину, еритроміцину, пеніциліну, тетрацикліну та ін. В експерименті на ізольованих відрізках кишківника виявлено виражений спазмолітичний ефект декасану, що по силі наближався до спазмолітичної дії но-шпи [Біктіміров, 1995]. Набуто досить значного позитивного досвіду клінічного застосування декасану в стоматології, отоларингології, гінекології, урології та інших галузях медичної практики. У стоматології препарат використовують для лікування стоматитів, виразково-некротичного гінгівіту, пародонтозу в стадії загострення. Полосканнями декасану лікують катарі, ангіни, хронічний тонзиліт.

Декасан з успіхом застосовують в пульмонології при абсцесі легень, бронхоектатичній хворобі для ендобронхіального лаважу дихальних шляхів, санації плевральної порожнини. Враховуючи наявність у декасану спазмолітичного впливу, високоефективним виявилось інгаляційне застосування препарату у дітей з хронічним обструктивним бронхітом в період загострення. Клінічними спостереженнями підтверджено, що комплексне лікування з застосуванням інгаляцій декасану цієї категорії хворих дозволяло значно скоротити тривалість температурної реакції, швидко ліквідувало явища задишки і кашлю і на чотири дні скорочувало термін перебування хворих у стаціонарі у порівнянні з хворими, яких лікували антибіотиками і бронхолітиками.

Найбільш широке застосування декасан знайшов у практиці гнійної хірургії, де його застосовували для місцевого лікування фурункулів, панариціїв, абсцесів, флегмон та ін. (табл. 1). Висока антимікробна активність і широкий спектр дії декасану давали можливість використовувати його в комплексному хірургічному лікуванні хворих гострими гнійно-запальними захворюваннями. Декасан перед застосуванням підігрівали до 37-38°C і промивали рани після розкриття абсцесів, флегмон, карбункулів, фурункулів, панариціїв та ін. Після промивання декасаном на рану накладали асептичну пов'язку з багатокомпонентною маззю (декаметоксин – 0,1; метилурацил – 4; тримекаїн – 3; поліетиленгліколь 400 – 76; вода очищена до 100). Туруна з маззю не прилипла до країв рани. Протягом декількох днів ліквідували запальну реакцію. Рана очищувалась від гнійно-некротичної маси. Перев'язку виконували щоденно. Побічної дії декасану і мазі не виявлено.

Промивання перерахованих патологічних утворень декасаном дозволило скоротити тривалість фази гідратації

Таблиця 1. Кількісна характеристика хірургічних хворих з гнійно-запальними захворюваннями, яким проведено комплексне лікування з застосуванням декасану.

Захворювання	Кількість хворих	
	абс. число (630чол.)	% (100%)
Абсцес м'яких тканин	50	8,25
Біляногтевий панарицій	13	2
Гідроаденіт	32	5
Гнійні рани	44	7
Карбункул	25	4
Нагноєна ангерома	13	2
Надапоневротична флегмона долоні	25	4
Офолліт дорослих	26	4
Підапоневротична флегмона долоні	20	3
Піднігтевий панарицій	26	4
Підшкірний панарицій	106	17,25
Сухожильний панарицій	39	6,25
Флегмона м'язів підвищення першого пальця	19	3
Флегмона м'язів підвищення п'ятого пальця	13	2
Зовнішня флегмона кисті	32	5
Фурункул	121	19,25
Підшкірний абсцес долоні	26	4

ранового процесу до 5,7 доби у порівнянні з 8,4 дб у хворих, рани яким промивали фурациліном і перекисом водню. Період повного ранозаживлення скорочувався на 2,5 доби. Висока лікувальна ефективність декасаном у гнійній хірургії підтверджена клінічними спостереженнями більш ніж 630 хворих [Ковальчук з співавт., 2002].

В гінекології декасан використовували для лікування кандидозу слизової піхви, трихомонадних та хламідійних кольпітів, вагінозу, післяабортних ендометритів. З профілактичною метою препарат використовували у передпологовий період для санації пологових шляхів. В процесі лікування післяпологових ендометритів місцеве застосування декасану дозволило досягти швидкого відновлення ендометрію і за лікувальною ефективністю мало значні переваги у порівнянні з використанням розчинів біглюконату хлоргексидину [Дзісь, 1997]. Декасан застосовували в комплексному лікуванні хворих на хронічний гастрит і гастрододеніт з супутніми ураженнями жовчовивідних шляхів. Переконливо доведено, що застосування декасану сприятливо впливало на перебіг захворювання і вміст жовчних кислот в біологічних рідинах хворих [Макунь с соавт., 1982].

Інстиляції декасану в уретру після випадкових статевих зв'язків профілакували захворювання, що передаються статевим шляхом, більш ефективно, ніж призначений для цього

0,05% розчин біглюконату хлоргексидину. Крім того, в урології препарат використовували у вигляді ванночок при баланопоститах, інстилювали в сечовий міхур при циститах і зрошували ложе передміхурової залози після простатектомії з метою профілактики нагноєнь.

Місцеве застосування декасану у вигляді клізм в комплексному лікуванні неспецифічного виразкового коліту сприяло швидкому загоюванню виразок, нормалізації мікрофлори товстої кишки, істотному скороченню термінів перебування хворих у стаціонарах [Палій, Юхимец, 1979].

Висока знезаражувача ефективність декасану дозволяла з високою ступінню надійності застосовувати його для знезараження шкіри рук медперсоналу та гумових рукавичок під час обстеження хворих і виконання медичних маніпуляцій. Хімічна інертність декасану позбавляла небезпеки пошкодження діагностичних приладів із металів, скла та полімерних матеріалів в процесі дезінфекції. Тривалий досвід засвідчив, що декасан добре переносили хворі без токсичних впливів на організм людини, побічних явищ чи алергічних реакцій.

Практичне застосування декасану свідчило про гарні перспективи препарату у вирішенні проблеми боротьби з гнійно-запальними захворюваннями. До недавнього часу препарат був малодоступним для широкого кола практичних лікарів, оскільки його обмежено виготовляли в аптечних умовах. Серійний випуск препарату декасану фармацевтичною промисловістю розпочато в минулому році, який поповнив повсякденний арсенал медичних закладів високоефективним і дешевим вітчизняним антисептиком. Широке медичне застосування декасану позитивно вплине на показники ефективності лікування хворих.

Висновки та перспективи подальших розробок

1. Антисептичний препарат декасан характеризується гарною лікувальною здатністю завдяки високій протимікробній активності, ізотонічності, що дає можливість успішно застосовувати його у хворих з гнійно-запальними захворюваннями різної локалізації.

2. Застосування декасану сприяє швидкому очищенню ран від гнійно-некротичного вмісту і утворенню в них грануляційної тканини.

3. Досвід тривалого застосування декасану засвідчує, що препарат добре переносять хворі без токсичних впливів на організм, без побічних явищ і алергічних проявів.

В подальшому доцільно розширити дослідження властивостей декасану в хворих з різною локалізацією гнійно-запальних захворювань.

Література

Антисептики у профілактиці та лікуванні інфекцій /За ред. Г.К.Палія.- Здоров'я, 1997.- 201с.
 Біктіміров В.В. Нові підходи до підви-

щення ефективності антибіотико терапії бронхолегеневих захворювань у дітей: Автореф. дис. ... докт. мед. наук.- Харків, 1995.- 44с.

Волянський Ю.Л., Палій Г.К., Ковальчук В.П. Методика профілактичного застосування декаметоксину у вогнищах дифтерійної інфекції //Інформа-

- ційний лист.- Київ, 1994.- 4с.
- Дзісь Н.П. морфологічні зміни ендометрію при післяпологових ендометритах і ступінь його відновлення при місцевому застосуванні декасану //Вісник морфології.- 1997.- Т.3, №1.- С.24-27.
- Махунь І.К., Владковський І.К., Лукьянчук Д.Г. Эффективность применения декамтоксина у больных хроническим гастритом и гастродуоденитом в сочетании с заболеваниями желчевыводящих путей //Врачебное дело.- 1982.- №4.- С.18-20.
- Палий Г.К. Лечебное, профилактическое и биологическое действие нового антимикробного препарата – декамтоксина: Автореф. дисс. ... докт. мед. наук.- Краснодар, 1973.- С.25.
- Палий Г.К. Юхимец А.Д. Лечебное действие лекарственного антимикробного препарата декамтоксина // Тез. докл. Всесоюз. конф. „Химиотерапия антибактериальных инфекций”.- М., 1979.- С.129-130.
- Поляченко Ю.В. Экспериментально-клиническое обоснование целесообразности применения декамтоксина в комплексном лечении больных посттравматическим остеомиелитом: Автореф. дисс. ... канд. мед. наук.- Киев, 1995.- 16с.
- Результати експериментального і клінічного дослідження ефективності антисептичного препарату декасану /В.П.Ковальчук, М.І.Гуменюк, В.В.Біктіміров, М.Д.Желіба // Вісник Вінницького державного медичного університету.- 2002.- Т.7, №2.- С.292-294.
- Fedchuk A.S., Lozitsky V.P., Gridina T.L. Anti-s influenza and anti-herpetic activity of decametoxin //Antiviral Research.- 2003.- Vol.57.- P.137.